

MAHMUD EROL KILIÇ

ŞAFAK
YAZILARI

GELENEĞİN İZİNDE GÜNE DAİR DÜŞÜNCELER

SUFİ

ŞAFAK YAZILARI

Geleneğin İzinde Güne Dair Düşünceler

Prof. Dr. Mahmud Erol Kılıç

15 TEMMUZ 2016'DA TÜRKİYE'DE NE OLDU?¹

O gün ne olduğu sorusuna, salt güncel politika, istihbarat ve gazetecilik analizleri üzerinden cevap bulmaya çalışmak, sebep-sonuç ilişkisinin sadece sonuçlarına bakmak demek olacaktır, kanaatindeyim. Oysa her sonucu önceleyen bir sebepler düzeyi vardır ve onlar bilinmeden bütüncül bir analize sahip olunamaz. Zira sebepler düzeyi, “prensipler” yani “ana esaslar”a müteallik bir düzeydir. Bu konuda ilim adamlarının, özellikle de ilahiyat bilimi ile meşgul olanların tahlillerine çok ihtiyaç bulunmaktadır. Biz bir yerden başlayalım istedik.

Şöyle ki... Sahih bir Geleneğe bağlı olmayan çağdaş mistik kültürler, daha çok liderlerinin psiko-patalojik fantezileri ve onlara inanan saf kitlelerin iyi niyetleri üzerine inşa edilirler. Mistik kültürler dediğimiz zaman, sadece din kalkışlı hareketleri anlamamak lazımdır. Tarih bazı ideolojilerin de benzer çehreye bürünebildiğini göstermiştir. Çünkü bu durum, bu ideolojilerin son kertede dinî/mistik bir hale gelmeden kapsayıcı olamamaları gerçeğine binaen ortaya çıkar. İnsan ve hayat kökeni itibari ile ilâhî olduğundan, insan her şeyi dinleştirmeden, ilâhileştirmeden içselleştiremez. Yani

---

1 Yeni Şafak, 25 Temmuz 2016.

insan dinî bir varlıktır (homo religious). Bu yüzden Komünizm gibi lâ-dinî bir hareket de, ateizm gibi Tanrı karşıtı bir düşünce de, bağluları katında yüceltmekten kurtulamazlar. Yüzyılın başından itibaren pek çok yerde gördüğümüz, siyasetten yola çıkarak dinleşen kült hareketlerin son timsali, Kuzey Kore siyasal ideolojisi ve devlet yapısıdır. Siyasi ideolojilerin yanı sıra futbol ve müzik gibi pek çok alanda da buna şahit olunmaktadır. Kutsallık hiyerarşisi doğru ikame edilemediği durumlarda, bu gibi yapılar rol çalmaya başlar. Fakat bu ilahlaştırmalar ve dinleştirmeler, bir tek sahih ilah olduğu ve onun katında bir tek sahih din olduğu gerçeğini değiştiremez. Zira “Allah’tan başka ilah yoktur,” ve “Allah’ın katında yegâne din İslâm’dır.”²

Hakikat bu iken doğrunun ikame edilmediği yeri de sahtelerin dolduracağını unutmamak gerekir. Zira âlemde boşluk yoktur.

İdeolojilerin yanı sıra dinler tarihi de böylesi Gelenek dışı akımlar ve liderler üretmesi açısından münbit bir sahadır. Yukarıda söylediğimiz gibi, ideolojik hareketler nihayetinde dinleşirken, bazı dinî hareketler de siyasallaşır ve ideolojikleşir. Bu türden çizgi dışı dinî hareketlerin bir sosyal problem haline dönüşmesi, o yapıların siyasal alana uzanmalarıyla aşikâr hale gelir. Sonuçta, ideolojiden kalkarak dinleşenler ile dinden kalkarak ideolojikleşenler bir noktada birleşmektedir. O da kendilerinde dünyayı kurtarma misyonu görmeleri...

Theodor Herzl’in mesiyani siyonizmi ile Adolf Hitler’in mistik Beyaz Kartal hareketini Nazi ideolojisi haline dönüştürmesi, karşıt yönlerden hareket etseler de böylesi iki mühim hareket örneğidir. 1978 yılında Guyana’da topluca intihar eden Jim Jones’un Halkın Tapınağı hareketinden, Güney Koreli Moon hareketine kadar çağımız böylesi pek çok kült hareketlere şahit olmuştur.

2 Âl-i İmran, 3/19.

Bu liderlerin fantezileri, hülyaları ve vehimleri sadece kendilerine inanan insanlar arasında mütedavil kalmayıp bir devleti ele geçirmek, oradan dünyayı ve hatta kâinatı ele geçirmek gibi bilim-kurgu türünden senaryolara dönüştüğünde, tehlike global düzeye çıkmış demektir. Üstelik yönetimini ele geçirmek istedikleri ülkenin üzerinde pek çok mihrakın uzun yıllara dayanan emelleri de varsa, ortak çıkarları, bu grupları zamanla paralel hareket etmeye sevk eder. Büyük operasyon için evvela yerli unsurlar bir öncü birlik, bir truva atı olarak kullanılırlar. Bu grubun açtığı kapıdan operasyonun ikinci ayağı başlar ve o andan itibaren daha büyük oyuncular sahaya inerler. Belki de ilk grubu da yiyerek olayı tam bir işgal haline getirirler.

Şimdi bu ülke, üzerinde yedi düvelin emellerinin olduğu Türkiye'dir. Bütün dış güçlerin 1071 ve özellikle 1453'ten beri bu ülkenin birliğini, beraberliğini bozmak için çaba sarf ettikleri geçiği gizli bir husus değildir. Ne var ki yeni kurulan Cumhuriyet'in o dönemde moda olan iki hatada ısrarlı tutumu, bugüne doğru uzanan ve bir türlü önlenemeyen problemlerin esasını teşkil etmektedir. Birincisi, etnik nasyonalizmi dinin boşalttığı kutsallık alanına oturtmasıyla ortaya çıkan Türk-Kürt problemi ki hâlâ kanamaya devam ediyor. İkincisi ise dini normal bir hayat felsefesi gibi görüp içselleştirmesi gerekirken, kamusal ve sivil alandan dışlamasının yol açtığı problemler. Siz namaz dahi kılınmaz bir ordu oluşturursanız, birileri de o orduya sızma operasyonları yapar ve sonucunu acı bir şekilde görürüz.

Bu çok mühim iki husus, çağdaş yönetim anlayışlarında olduğu gibi normalleşmediği sürece, Türkiye normalleşemeyecektir. Gerçekten de bu iki alan hariç ülkemizin çok büyük problemleri yoktur. Bu iki açığımızı iyi bilen yabancı istihbarat kaynakları, özellikle bu alanlar üzerine yatırım yapacaklar, bir taraftan Doğu Anadolu'yu kaşırken diğer taraftan dinî alanı kaşımaya devam edeceklerdir.

Son yıllarda, doğrudan yapamadıkları işleri, yukarıda tarif ettiğimiz gibi hem bu iş için uygun hem de hevesli bir cemaatin ütopik ve fantastik emellerini kullanarak yapmaya kalkışmaları çok düşündürücüdür. Daha evvel kısmen denedikleri bir iki operasyonu, 15 Temmuz 2016'da kanlı bir darbe teşebbüsü ile sonuçlandırmak istemişlerdir. Fakat Allah'ın inayeti, rûhânîlerin himmeti ve halkın yiğitçe mukavemeti ile buna muvaffak olamamışlardır. Bu dalalet ve ihanet içindeki grubun deliliğinin; özel yetişmiş polisleri, esnaf, öğrenci, hâfız, imam ve derviş insanları katletmek noktasına kadar varacağını kimse tahmin dahi edememiştir. Masum insanları öldürmeleri hatta bazı durumlarda kendilerini dahi öldürmeleri, bu grubun tam bir kült grubu olduğunu göstermektedir. Onlar için kullanılan Haşhaşi benzetmesini bizzat kendileri doğrulamışlardır.

Gözden kaçırılmaması gereken bir ayrıntı da şudur. Bu grubun liderinin, komşumuz İran ve onun mezhebi hakkındaki yaklaşımları belliydi. Bu durum, onları kullananlar tarafından bir kenara zaten kaydedilmişti. Bu sayede tam da istedikleri şeyi elde edebilirlerdi. Yani şayet bu piyonlar Türkiye'yi ele geçirebilseydi, arkalarındaki üst aklın bir sonraki planı (hep söylediğimiz ama bir türlü sesimizi duyuramadığımız gibi) Türkiye-İran savaşı çıkarmak olacaktı. Böylece iki büyük Müslüman ülkeyi birbirlerine kırdırarak -aklıma dahi getirmek istemediğim- hedeflerine ulaşacaklardı. Ben, komşumuzla olan problemlerimizi masada halledebileceğimiz kanaatindeyim.

Ne var ki her aklın üstünde bir akıl daha vardır. O en üst akıl, bu oyuna karşı bir oyunla cevap vermiş ve teşebbüs akim kalmıştır. Türkiye'deki bütün sahil yapılar ve halklar, bu işgale mukavemette yerlerini almışlardır. Yeri geldiğinde tasavvufî temaları da meşruiyet arayışı için kullanan bu omurgasız, kişiliksiz, yanardöner, sahte-inisiyatik yapının hiçbir dinî, manevî yönünün kalmadığı ortaya çıkmıştır. Başlangıçta belki öyle saiklerle bazı samimi insanların

teveccühlerini kazandıysa da en sonunda, o insanlara da ihanet ederek uluslararası güçlerin oyuncacı haline düştüler.

Bu rezil son, bütün böylesi yapıların, sahte-cemaat ve sahte-tarikatlerin ibret alması gereken bir sonudur. Memleketimizin asil evlatları, kökü dışarıda olan her türlü operasyona karşı milli mukavemetini sürdürecektir. Sağcı solcu, çok dindar az dindar, Türk Kürt, Sünnî Alevî, her zıt grup bu noktada birleşmiştir.

Câmiu'l-ezdâd'ı bize öğreten Geleneğin ustalarına selam olsun. Zıtların dahi birleştiği bir metafizik alan demek ki varmış, bunu sizden öğrendik. Mevlânâ'dan Yunus'tan bunu öğrendik. Bu dinî ve milli şuurla mücehhez hakiki dervîşân, ârifân, süfiyân ve mücahidân da şehadetleri pahasına bu vatan müdafaasında yerlerini almışlardır. Artık hepimiz yek vücûdüz. Ama bunu sürdürebilmemiz için yüksek bir irfan ve vahdet neşvesiyle hareket etmeliyiz. Çapsız, liyakatsiz, mürâi tipler, bu büyük yükü omuzlayamazlar, bu da biline.

Bu arada, bu menfur olayı kendi meşrepleri doğrultusunda yorumlayarak fırsattan istifade ile bu toprakların aslı harcı olan muazzez tasavvufa saldıranlar da yavaş yavaş arz-ı endam etmeye başladılar. Bu da sorun içinde ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu'da hiçbir tarihi olmayan bu nevezhür hocalar, Kur'ân'da, "*Allah ve Resûlüne ve sizden olan ulul'emre itaat edin*,"³ âyetini bilmezcesine "itaat" kavramını sorgulamaya kadar vardılar. "*Onların kalpleri vardır aklederler*,"⁴ âyetini hiçe sayarak, "Aklın yerine kalp malp koyarsanız böyle olur," diyen pek çok geleneksiz ve akli karışık ulema ahkâm kesmeye başladı. Bazı şeyh bozuntuları da bunların ekmeğine yağ sürdüler. Sahte dinlerin yanında Allah'ın dini, şeytanın yolları yanı sıra Rahman'ın yolu (tarîki) olduğunu unutan bu yazarlar, yine kült ile tarikatı

3 Nisa, 4/59.

4 Hac, 22/46.

birbirine karıştırmaya başladılar. Hatta felsefe tarihinin en büyük ustalarından Pisagor'u bile Haşhaşı yapan yazılar ortalığı kapladı. Tam bir zihni kaos...

Hâsılı bu olay, ülkemizin sadece siyasi istikrarını değil düşünce dünyasını da alt üst etmiş benziyor. Kim bilir belki bu sayede taşlar yerine daha sağlam oturacaktır. Öyle ümit edelim. Unutulmasını ki mütenebbîler (sahte peygamberler) vardı ve her zaman olacağı gibi sahte dinî liderler de (müteşeyyihler) olacaktır. Bizi bunlarla korkutmayınız. Unutmayın ki sahteler bir şeyde hakikat olduğunu gösterir. Sizin sahteniz dahi yoksa, kıymet-i harbiyenizi bir kere daha düşününüz. Erenlerin nefesi ile kurulan bu Devlet'in manevî hâmileleri, Allah'ın izniyle son sahteyi de suçüstü yapmışlardır. Saf ve samimi duygularla daha evvel bu yapıya gönül vermişlerin karar ânı, bu son olaydır. Bir mü'min ancak bir kere kandırılır. İkincisi ise ahmaklıktır.

Bu ülkenin normalleşmesi için yukarıda işaret ettiğim iki alandan biri olan din alanında normalleşme ancak yedi asırdır bu toprakların kurucu babaları olan erenlerin, âriflerin İslâm'ı ile olacaktır. Yoksa ne Şirâzîlerin, ne Lawrence'in kışkırttığı mezhebin ne de Pensilvanî mezhebinin bu topraklarda tutunma şansı vardır. Zira hepsi de ehl-i kibleyi tekfir etmiş ve masum insanların kanlarına girmişlerdir. Erenlerin nefesi üflenmiş Kuvâ-yı Milliye ruhunu meydanlarda gören kimileri, "Yahu bunlar deli!" dedi ya, biz de büyük Halvetî ereni Muhyî'nin şu meşhur deyişlerini kulaklarına fısıldayarak yazımızı kapatalım.

*Zâhid bizi ta'n eyleme
Hak ismin okur dilimiz
Sakın efsane söyleme
Hazret'e varır yolumuz
Sayılmayız parmak ile
Tükenmeyiz kırmak ile*

Taşramızdan sormak ile
Kimse bilmez ahvâlimiz
Erenler yolun güderiz
Çekilip Hakk'a gideriz
Gazâ-yı ekber ederiz
İmam Ali'dir ulumuz
Erenlerin çoktur yolu
Cümlesine dedik belî
Gören bizi sanır deli
Usludan yeğdir delimiz...

“Size birileri deli demedikçe gerçek imana ermiş sayılmazsınız.”

Hz. Muhammed^(sav).

Vesselâm...

MİSTİK HEZEYANLAR⁵

Mistik hezeyanlar, bazı halüsinasyonlar, kökeni tamamen biyokimyasal olan birtakım görüntüler veya -havass ilmi/okült ilimlere göre tasnif edecek olursak- tamamen *obsesif vak'alar* dediğimiz olaylar, dindarlık psikolojisinde zaman zaman karşılaşılan en önemli problemlerden biridir. Bu hem dinî bilimler hem de psikoloji disiplini için zaman zaman örtüşen, zaman zaman da ayrışan ciddi problemleri bir alandır. Bu husus aynı zamanda, tarih boyunca din düşmanları veya tanrı-tanımlar tarafından, genel manada bütün dindarları tenkit etmekte kullanılan bir konu olagelmiştir.

Hususi anlamda ise, dinin içinde bulunduğu halde, manevî tekâmül ve manevî bilgilenme yolunu inkâr eden, her şeyin rasyonel düzeyde olup bittiğini, bunun ötesinde bir şey olmadığını iddia eden günümüz modernist/Selefi İslâmcıları gibi akımlarda bu tür vak'alar, daha çok İslâm maneviyatına, özellikle İslâm tasavvufuna vurmak, onu tenkit etmek için sıkça kullanılan bir malzeme olagelmiştir.

5 06.10.2016 tarihinde www.aa.com.tr sitesinde yayımlanmıştır.

Şu anda da, bilhassa 15 Temmuz hadisesinden sonra, özellikle ilahiyat ve diyanet camiasındaki çoğunluk ulema tarafından bu şekilde kullanıldığını görmekteyiz.

Tabiatı itibarıyla bu çok çetrefilli bir konu. Sapla samanın karıştığı alan, sadece siyaset alanı değildir. Dine dair konularda da çok şey birbirine girmiş vaziyette. Bu nedenle meselenin doğru bir analizinin yapılması gerekiyor. Anlayabildiğimiz kadarıyla söyleyebileceğimiz şudur: Maneviyat bir “vâris”lik meselesidir, “ırsiyet” meselesidir. Tıpkı babadan oğula geçen genler gibi, manevî genlerin de aynı şekilde manevî babadan manevî evlada geçerek intikal ettirildiği bir yoldur maneviyat ve ilâ yevmi’l-kıyâme (kıyamete kadar) manevî nesiller bu şekilde devam eder. Sahih Gelenek bu şekilde devam eder. Bu, bir nebînin getirdiği ilimlerin manevî yönünün intikalinden ibarettir. Bizim bugün şeriat ilimlerini dediğimiz şeyler, Hz. Muhammed^(sas) Efendimizin getirdiği ilimlerin zâhirî yönünden müteşekkildir. Manevî yönünün intikali ise vâris-i Muhammedî olanlar eliyle gerçekleşir.

Hakiki vâris-i Muhammedî olanlar, tarihte de gördüğümüz kadarıyla, her ne kadar Hz. Peygamber’e yetişememiş olsalar da, kendisiyle veya bazı din büyükleriyle görüşmelerini ya da bazı manevî hallerini setrederler, üstünü örterlerdi. Bunları asla yaymazlardı. En fazla, o seviyede gördükleri bir talebelerine, belki bir sebebe binaen anlattıkları olmuştur. Ama bu tür hallerini, umumi anlamda her zaman örterler hatta kerametlerini dahi göstermezlerdi. Ellerinde olmadan onlardan bir şey sâdır olursa, bundan da hicap duyarlar, çok utanırlardı. Edep bunu gerektiriyordu.

“Biz şöyle gördük”, “Biz böyle gördük”, “Mânâmızda böyle oldu”, “Şöyle emrediyorlar” gibi sözler, evhâm u hayâlât dediğimiz kuruntu ve hayallerden ibarettir. Bu kuruntuların mertebesi ise belki de Freudyen psikolojinin izah edebileceği, bastırılmış şuuraların açığa çıktığı alanlardır. Maneviyat erbabı tarafından elementler âlemi de denilen cinler âlemiyle paralellik arz eden

bir âlemdir bu. Dolayısıyla bu tür söylemlere sahip olan kişilerin çoğunun obsesif vak'alar olduklarını ve bazı varlıkların tasallutu altında olduklarını söyleyebiliriz.

O varlıkların bazıları ise çok muziptirler: “Ben Allah’ım(!)”, “Ben peygamberim(!)” ya da “Ben Hz. pîr falancayım(!)” diyerek onlara güya bazı bilgiler aktarırlar. Bunlar da hemen onlara inanırlar. Oysa onların ehli, “*Yâ ma’sera’l-cinni ve’l-insi (Ey cinler âlemi, ey insanlar âlemi!)*”⁶ âyetinde de buyurulduğu gibi, onlara hitap ederken, bir yandan da tâbir câizse onları test ederler. Zira onların da bilebileceği ve bilemeyeceği şeyler vardır ve asıl önemlisi, onların yalancıları çoktur. Dolayısıyla onların yalanlarına inanan bazı kimseler, “Ben şunu gördüm! Ben bunu gördüm!” demek sûretiyle, öncelikle kendilerini kandırmaktadır. Bu psikopatolojik bir haldir.

Sâniyen, bu tür insanlar çevre yapmak, etrafındaki bağlularını çoğaltmak gibi matematiksel ve kantitatif bir bakışa sahip oldukları için, “Sayısal anlamda ne kadar çok bağlım varsa, ben o kadar büyüğüm, o kadar üstünüm(!)” gibi kökeni yine egoya dayanan bir yaklaşıma sahip oldukları için, bu halleri çok iyi kullanırlar. Yakınlarına, çevrelerine, “Ben şunu gördüm, ben bunu gördüm, mânâda şöyle oldu!” diyerek, kendi evham ve hayallerini hakiki mânâyımış gibi nakleder, “mânâ satmak” dediğimiz bir tavırla, etraflarında bir tür karizma oluşturmaya çalışırlar. Safdil, kalbi temiz bazı insanlar da bunlara inanırlar. Bu tür insanları çok fazla suçlamak mümkün değilse de daha dikkatli olunması gerektiği aşikârdır. Çünkü maneviyat pazarında malını satmaya çalışan çok sahtekâr vardır. Modern zamanlarda madde pazarının sahtekârlarının çoğalması gibi, maneviyat pazarının sahtekârı da boldur. Bir madde alacağımız zaman nasıl dikkatli bir şekilde araştırıyorsak, maneviyat âleminin satıcılarını da öyle araştırmanız gerekiyor. Bunlara “sahtekâr” derken, gerçekten özel olarak

6 Rahman, 55/33.

yetiştirilmiş kâfir kimseler olduklarını kastetmiyorum. Bunların bazıları cemaat mensubu yahut kendilerini bir şekilde tasavvufa yamamaya çalışan insanlardır. İki, üç esmâ geçtikten sonra, “Ben şunu gördüm, ben bunu gördüm, ben halifeyim, ben vekilim, işte şimdi pîr oldum, şimdi mürşid-i kâmilim ve kutb-ı âzamım!” diyerek hezeyan derecelerinde zirveye varan psikopatolojik hallere sahip insanlardır bunlar. Bu kimselerin, gerçek tasavvuf yoluyla hiçbir alakası olmayan nevzuhûr insanlar oldukları da izahtan vârestedir.

Peki, kâmil insanları nasıl ayırt edecek ve hangi kıstaslarla tanıyacağız? Manevî hallerde makam sahibi olmak çok önemlidir. Kâmil insanlar, makamlarında karar kılmıştır. Onlar hiçbir zaman gelgitler içinde değildir. Henüz bir makama sahip olmamış hal sahipleri, mürşidlik (yani rehberlik) yapamazlar. Onların hali nasıldır? Bir gün ağlar, ertesi gün kahkahayla güler, bir gün Kur’ân’ı fırlatır, ertesi gün başının üstünde taşır... Bunlar psikopatolojik hallerdir. O kişiye Allah yardım etsin. Makam sahibi olan kimse, artık “rengini tutturmuş”, kıvamını elde etmiş, yalpalamadan, iniş çıkış yapmadan, mütemadiyen o makamdan konuşan kişidir. Onlara “sükûn ehli” denir. Çünkü bir sükûna ermişlerdir.

Kâmil insan, yukarıda bahsettiğimiz türden manevî tecrübe-rini gizler. Varsa dahi göstermemeye, kerametini izhar etmemeye çalışır. Bazı şeyleri belki bilir, bazı şeyleri görür ama söylemez. Bunların üstünü örter. Mütevazılığı esas alır. Bu noktada, “Peki, o zaman biz bu insanı nasıl tanıyacağız?” sorusu akla gelebilir. Onlar, kemali kendilerine öyle bir yedirmişlerdir ki, onların bir şey söylemesine dahi gerek duymadan, siz onlardan kaynaklanan kemali hissedersiniz. Bu tıpkı çayın içine atılan şekerin karıştırıldıktan sonra görünmemesi gibidir: Maddi olarak şeker görünmez çünkü eriyip gitmiştir ama çayın içindedir. O zevk, o hal, o makam, o sır onda gizlenmiştir, ona yedirilmiştir. O insan yolda yürür, sıradan bir insan gibi davranır ama halinde ve söylemlerinde bir

basiret vardır. *Müslümanın ferasetinden korkunuz*, hadisinde işaret buyurulduğu gibi, onda kanalların açık olduğunu gösteren emareler bulunmaktadır. Sahih geleneğimizde Abdülkadir Geylânî hazretlerine izafe edilen bir sözde denilmiştir ki:

“Baktınız ki bir kâmil gökte uçuyor, hemen ‘Ooo!’ deyip de çoşmayınız. Yere inmesini bekleyiniz; yerdeki yürüyüşüne bakınız. Yani ‘urûc’ halini, o ‘cezbe’ halini değil, yeryüzündeki sıradan halini esas alınız. Oradaki kerametine bakınız.”

Sahih Gelenek her zaman buna işaret etmiştir. Zaten Selçuklu ve Osmanlı’dan geçip günümüze kadar devam eden sahîh bir silsileye sahip olmayan, nesli olmayan, güdük, sahîh dölleyici bir babaya sahip olmadan maneviyat âlemine dalan kimselerin yönettiği hareketlere biz, tasavvufî hareketler değil “kült” hareketleri diyoruz. Çünkü “sulb”, babadan oğula döllenenek devam eder. Manevî bir silsilesi olmadan, destursuz başa giren kimselerde ise, enerji fazlalığını kaldıramamaktan kaynaklanan böyle kaymalar, sıçramalar, hezeyanlar, vehimler olabilmektedir. Çünkü maneviyat âlemi tehlikeli bir alandır. Dolayısıyla sahîh silsileye istinat eden, ona bağlanan, oradan feyz alan geleneklerde böyle psikopatolojik haller pek zuhûr etmemiştir. Hatta bilakis o tür hastalıklara sahip insanların tedavi olduğu yerler, ocaklar olmuştur Geleneğimiz.

Ana cadde olan İslâm tasavvufunda, Cenab-ı Şeyh-i Ekber Muhyiddin İbn Arabî ve Mevlânâ Celaleddin Rûmî’nin yolundan yürüyüp Anadolu’yu, Rumeli’yi aydınlatan binlerce ârif gelmiştir. Sayılarının dökümünü yapacak olsak binlercedir. Bu binlerin içerisinde istisnai olarak böyle şeylere prim vermiş bir ya da iki örnek ancak vardır. Onlar da beşerdir ve bu nedenle tabiidir ki hataya düşebilirler. Bu tür hallere sahip olanlar, ana camia tarafından tenkit edilmiş veya dışlanmışlardır. Tasavvuf camiası, irfan camiası onlara tenkidini yöneltmiş, “Doğru gitmiyorsun, sünnet (yani Gelenek) bu değil, yanlış yapıyorsun,” diyerek onları ikaz etmiş hatta bazılarının iddialarını çöpe atmıştır. Örneğin Yiğitbaşî

Veli Ahmed Şemseddin Marmaravî gibi bir zât gelmiş, İstanbul'da o esnada şeyhlik yapmakta olan üç yüze yakın tekkenin şeyhini manevî bir imtihandan geçirdikten sonra içlerinden birkaçının tâc-ı şeriflerini "Bunlar şeyh değil," diyerek başlarından almış, Sarayburnu'ndan denize atmıştır. Başka bir deyişle, ruhsatlarını iptal etmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, tâcı alınan şeyhlerin sayısındaki azlıktır: Üç yüze yakın şeyh içinden birkaç kişidir ki, bu kadar kusur da her alanda, her branşta olabilmektedir.

Hâsılı kelam, sahih manevî gelenekten gelmeyen kült hareketlerinde, bu tür laflar, rüyalar, mânâlar söylenmek ve bunlar neşredilmek sûretiyle cemaat içerisinde mistik bir hava yaratılır. O mistik havayla birlikte, kült liderin karizması daha da dokunulmaz hale gelir. Maalesef buna benzer oluşumlar ve benzer uygulamalar da tasavvuf düşmanlarının eline epey bir malzeme verir. Onlar da buradan açtıkları kapıdan irfan camiasına vurmaya başlarlar. Bu bir paradokstur, zıtların birbirini vurması halidir. Ama ben, bu iki zıt uç birbirini böyle vurdukça, sarkacın orta yolda, sırat-ı müstakimde karar kılacağı kanaatindeyim.

Allah bizi doğru yoldan ayırmasın.

İNGİLİZ SÜNNİLİĞİ VE İNGİLİZ ŞİİLİĞİ ARASINA SIKIŞMIŞ ANADOLU İRFANI⁷

Allah'ın adıyla... Nasip olursa bundan böyle her pazar, “kendi zâviyemizden” bazı gözlemlerimizi ve yorumlarımızı bu köşede sizlerle paylaşacağız sevgili okuyucular.

Kendi zâviyemizden dedik zira kuantum fiziğine göre üzerinde gözlem yapılan şey, gözlemcinin durduğu yer ve bakış açısına göre anlam kazanır. Yani olayları zâviyenize göre yahut Frenkçe tâbirle perspektifinize göre yorumlar ve böylece onlara anlam giydirirsiniz. Zira içinde bulunduğumuz bu yaratılmış dünyanın, bohça katları gibi sarmalanmış çoklu yapısına bağlı olarak anlam katmanları, eskilerin tâbiriyle “mana mertebeleri”nin oluşması tabiidir. Bu durum felsefede subjektif-objektif bilgi ayrımı konusunu tartışmaya açar ama şunu da unutmamak lazımdır ki an'anevî (*tradisyonel*) bilgelik sürecinde esas olan ferdin (süje) asaletidir. Maalesef modernite, objektivite uğruna çağımızda ferdi bilgiyi ezdi, yok etti. Bunun sonucunda meydanı farklı düşünmeye tahammül edemeyen zorbalara kapladı. Hele bu üslup din sahasında hâkim tavır olmaya başlayınca, ortalık ötekinin cezasını kesmeyi en bü-

7 Yeni Şafak, 30 Ekim 2016 tarihli köşe yazısı.

yük zevk olarak gören yargıçlara kaldı. Oysaki an'ane bize, *Hakk'a giden yollar mahlûkatın nefesleri adedince*dir, düstûrunu öğretmişti. *Vahdetin kesrette temaşası*, demiş idi erenler. İşte aziz dostlar, “bizim zâviyede” bu an'anenin ihyası en önemli eylem planı olduğundan, dilimiz döndüğünce sizlerle dertleşeceğiz tâbir câizse. Belki de bu dert Niyazi'nin dediği gibi dermanımız olur bizim.

Bir hatıramı anlatıp oradan bugün için bir hisse çıkarmak istiyorum müsaadenizle. Hatırlayanlarınız olacaktır, 1982 yılında Müslümanlığı seçen meşhur Fransız düşünürü Roger Garaudy, kısa bir müddet sonra Türkiye'ye gelmişti. O sıralar bir üniversite öğrencisi olan bendeniz, bir cumartesi günü Taksim'de bir otelde konuşma yapacağını öğrenince büyük bir merakla kendisini dinlemeye gittim. Üzerinden yaklaşık otuz sene geçmiş bu konferansın tam olarak muhtevasını bugün sizlere nakledemeyebilirim ama peşinden bir gazetecinin kendisine sorduğu soru ve aldığı cevap hiçbir zaman aklımdan çıkmadı. Sorsanız biyolojik evrimi belki de saatlerce savunacak bir gazetecinin, entelektüel tekâmülü hiçe sayan sorusu şöyle idi:

“Biz sizi tanıyoruz Bay Garaudy! Önceleri Marksist - Leninist ve ateist idiniz. Sonra Maoist oldunuz. Daha sonra Sovyet yahut Çin eksenli devlet Marksizmini tenkit ederek Avrupa Komünizmi (Eurocommunism) yaklaşımını benimsediniz. Bir müddet böyle devam ettiniz. Bu arada Budizm'e ilgi duydunuz ve *ben Budist bir Marksistim*, dediniz. Sonra Katolik kökenlerinizi keşfettiniz ve *Hristiyan bir Marksistim*, dediniz. Latin Amerika'da bir elinde İncil bir elinde *Das Kapital* tutan bir papazın başlattığı Özgürlükçü İlahiyat akımına sempati duydunuz, onları destekleyen yazılar yazdınız. Sonra, *Marksizm artık bitmiştir*, dediniz ve Marksizm ideolojisinden ayrıldınız. Bir müddet sonra Vatikan ve Hristiyan ilahiyatı ile de ters düşmeye başladınız ve oradan da koptunuz. Şimdi ise, *Müslüman oldum*, diyorsunuz. Size sorum şu: Bundan sonra ne olmak istiyorsunuz?”

Yeni Müslüman olmuş ve ülkemizi ziyarete gelmiş bir misafire böyle terbiyesizce bir soru sorduğu için biraz da gençliğin verdiği heyecanla çok kızmıştım o gazeteciye. Aldığı cevap karşısında ise o tatmin oldu mu bilmiyorum ama ben çok keyiflendim. Bir müddet süren o tefekkürî sessizlikten sonra Garaudy sakince şöyle dedi:

“Evet arkadaşım, bu saydıklarımızın hepsi doğru. Şunu bilmenizi isterim ki, defineciler aradıkları hazineyi buluncaya kadar önce yatay olarak yüzeyde dolaşırlar. Tâ ki ellerindeki cihaz, üstünde durdukları yerin altında kıymetli bir maden olduğu sinyalinin kendilerine verinceye kadar. Ondan sonra satıhta dolaşmayı bırakır ve kazmaya başlarlar. O ana kadar yatay devam eden arayışları artık dikey hale gelir. Benim hikâyem de böyle... Her nereye gittimse samimi olarak ontolojik yerimi arıyordum. Ama nereyi kazdımsa altından o çıkmadı. Şimdi ise bir yere geldim, çok canlı hissediyorum ayağımın altı kaynıyor. O noktanın adı İslâm. Arayışım elbette bitmeyecek. Şimdi de onun dikey katlarında kendimi aramayı sürdüreceğim, merak etme...”

Bu müthiş cevap karşısında salon alkıştan yıkılmıştı. Aynen dediği gibi de yaptı rahmetli. Vefatına kadar sonraki otuz yıllık hayatını, İslâm maneviyatı platformunda dikey olarak kendini aramakla geçirdi. O arayışın yapısı gereği olan münzeviliğini zaman zaman insanlık ahvali üzerine yaptığı yorumlarla bozdu. Aydın sorumluluğuna sahip biri olarak halvetini encümünde yaptı. Görüşlerini, yazdığı pek çok kitapta dile getirdi. Ama bir tanesi var ki, bugün için çok mühim ikazlar ihtiva ediyor. Adeta bir çılglık, bir haykırış var o kitapta. Fransızcası *Entegrizm* olan, Türkçesi mütercim tarafından daha güncel bir kelime tercih edilerek tercüme edilen bu kısa eserde⁸ modern insanın nasıl tekdüze ve dayatmacı bir anlayışa geldiğinin analizi yapılmakta. Hususen an’anedan kopan Müslüman’ın nasıl seviyesizleştiğinin anlatıldığı Üçüncü

8 Garaudy, *Yobazlıklar*, trc. Cemal Aydın, İstanbul 2016.

Bölüm, hakikaten üzerinde uzun uzun durmayı gerektiren cesur tespitler içeriyor. Tespitin özeti, muazzez İslâm dininin nasıl bir ceza hukuku alt dalı haline indirgendüğünün içsel dinamiklerini anlamanın lüzumu, diyebiliriz.

Günümüzde bir taraftan İngiliz Sünniliğinin diğer taraftan İngiliz Şiîliğinin âriflerin İslâmını nasıl öldürdüğünü anlamak istiyorsanız bu kitabı tavsiye ederim. O âriflerin, *Göçtü kervan kaldık dağlar başında*, sözlerindeki ikazı ve “dağ başı”nın neresi olduğunu anlamak istiyorsanız tavsiye ederim. Anadolu irfanı nasıl yetim kaldı, yerine tekfirci yaklaşım nasıl geçti anlamak istiyorsanız, bir kere daha tavsiye ederim. Maatteessüf! Batı tıp fakültelerinde hâlâ kaynak kitaplardan biri olan *Tıp Kanunları* kitabının, *Âriflerin Makamları*'na dair meselelerin, *Namazın Sırları*'na dair risalenin yazarı büyük bilge İbn-i Sina'nın, erdemli bir medeniyet nasıl inşa edilir, derdinde olan bir Uzluk oğlu Farâbî'nin, yedi asırdır bu topraklarda yaşayan âlimler tarafından eserlerine şerhler, hâşiyeler yazılırken yedi asır sonra gelen yeni yetme molla özentileri tarafından tüyler ürpertici bir mantıkla nasıl kâfir ilan edildiğini merak ediyorsanız, hararetle tavsiye ederim.

Okuyun, sonra hal-i pürmelâlimizin sebepleri üzerinde sizlerle dertleşmeye -nefes verilirse- bu köşede devam edelim.

YEKVÜCÜD OLABİLMEK MÜMKÜN MÜ?⁹

Geçen haftaki yazımda, bir taraftan İngiliz Sünniliğinin diğer taraftan İngiliz Şiîliğinin günümüzde âriflerin İslâm'ını sahadan nasıl sildiğinin sebepleri üzerinde derin düşünmek gerektiğini vurgulamış ve çağımızın önemli bir düşünürünün bir kitabına özellikle atıfta bulunmuştum.

Malum olduğu üzere, bütünden parçaya inme yöntemi âriflerin dergâhında öğretilen bir varlık felsefesi idi. O mektebin siyaset mevkiindeki takipçileri siyasi analizlerini de buna göre yaparlardı.

Binaenaleyh bugün Orta Doğu'da olup bitenleri anlamak için her şeyden evvel çok yüksek ölçekten bir harita çıkarıp sonra derece derece inerek daha dar ölçekli haritalar üzerinde çalışma yapmak gerekir. Fakat o kadîm Gelenekten uzaklaştığımızdan beri, sadece parça üzerinde duran, günlük, gazeteci tarzı diye tâbir edilen analizler öne çıkar oldu. Ne mahzuru var ki, diyebilirsiniz fakat idari hayatın aşırı bürokrasisi içerisinde okumaya, dinlemeye, tedebbür etmeye vakti olmayan yönetici sınıfının dış siyaset vizyonlarında, bunların tesirlerinin çok mühim neticeler doğurabildiğini

---

9 *Yeni Şafak*, 6 Kasım 2016 tarihli köşe yazısı.

de unutmamak gerekir. Her ne kadar bunların arasında az dahi olsa yüksek ölçekten daha dar alana inen tecrübeli, Orta Asyalı deyişle “aksakallı” analiz sahipleri bulunmaktaysa da itibar buna değildir artık. Manevî iktisatın arz-talep dengesi, *Mârifet iltifata tâbidir, müşterisi olmayan mârifet zâyidir*, kuralıyla işler.

Şunu hiç hatırdan çıkarmamalıyız ki, emperyalist zihniyetteki devletlerin uluslararası ilişkilere bakışlarının temel dinamiği olan ötekini “köleleştirme”, “gurkalaştırma” niyetlerinde bir değişiklik yoktur. Dil ve üslup daha diplomatik olmuştur, hepsi bu kadar. Efendi kölesiyle diyaloga bile girmez. İşte bu zihniyeti devam ettiren güçlerin, bölgeyi kendi dinamiklerine bırakmamak üzerine kurulu çok yönlü projelerinin nasıl faaliyette olduğunu bilmemiz gerekiyor. Zira iyi biliyorlar ki, kendi öz kaynakları bir gün yeniden ihya edilirse onları parçalamak artık mümkün olmaz. 2009 yılında vefat eden İranlı âlim Ayetullah Munteziri’nin *Hâtıratı*’nda¹⁰ çok mühim bir gözleme rastladım, belki bize bazı ipuçları sunar diye sizlerle paylaşmak istiyorum. Diyor ki:

“Osmanlı Devleti kudretli ve de mühim bir devlet olduğundan, İngilizlerin bu devleti parçalama, tasfiye etme kararları vardı. Tahran’daki Osmanlı Sefareti’nin yakınında bir mescid bulunmaktaydı. Ekserisi Sünnî mezhebinden olan sefaret görevlileri, çoğu zaman sabah namazlarını o mescidde kılıyor, sonra işlerine gidiyorlardı. Söz konusu bu camide bir hâfız, bir kasidehan peyda oldu ve her sabah namazdan sonra *Rövzey-i Hazreti Zehra* okumaya başladı.”

Bizde kaside, mevlid, naat, mersiye gibi bazı dinî günlerde okunan metinlerin bir benzeri olan bu rövezelerin sadece Hz. Fatıma’nın vefatında okunanına İran’da bu ad verilir. Bazı mersiyehanlar bunu yüksek sesle okurken bu arada güya Hz. Fatıma’nın düşük yapmasının müsebbibi olarak gördükleri Hz. Ömer’e beddua

10 Bkz. *Age*, c. I, s. 82.

ederlerdi. Neyse ki bu merasim, 2015'te Hamaney'in verdiği bir fetva ile yasaklandı.

Muntezirî şöyle devam ediyor:

“Cemaatten biri, sadece yılda bir kere okunma âdeti olan bu mersiye-yi bu adamın mütemadiyen her sabah aynı mescidde okumasına bir anlam veremedi ve bir gün ona, ‘Sen başka rövze bilmez misin, her gün aynısını okuyup duruyorsun?’ diye sordu. Adam ‘Başkalarını da bilirim,’ dedi. Bunun üzerine, ‘Peki o zaman neden her gün bu rövzeyi okuyorsun?’ diye sorunca o mersiyehan, ‘Bu işi bana sipariş ettiler. Yarım tümen karşılığında her gün sadece bu rövzeyi burada okumamı istediler, ben de öyle yapıyorum,’ der. Bu cevaptan kuşkulanan cemaatten o kişi, ‘Peki bu işi sana kim sipariş etti?’ diye sorar. Adam caddenin karşısındaki bakkalı işaret eder. Adam hemen o bakkala gider ve neden böyle bir şey istediğini kendisine sorar. Aldığı cevapla meselenin aslı anlaşılır: ‘Valla doğrusunu söylemek gerekirse bunu kendim istemiş değilim. Dükkânıma şu ilerdeki bahçeli binadan gelen bir beyefendi, o mescidde her gün hep bu rövzeyi okutturmam için bana gün başına iki tümen teklif etti. Ne yalan söyleyeyim ben de bir buçuk tümenini kendime ayırıp yarım tümenini o mersiyehana vererek bu işi ayarladım.’

Adam bu sefer, ‘Bana o binayı gösterir misin?’ diye sorar. Gider bakar ki kapısında İngiltere Sefareti yazıyor.”

Muntezirî meseleyi şöyle noktalar:

“İşte kardeşlerim Şîh-Sünnî arasındaki ihtilaf ateşi her gün daha kızsın diye böyle projeler yaptılar ve hâlâ yapıyorlar.”

Bugün sabah akşam sahabeye söven bazı gulât-ı Şîh televizyon kanalları var. Yayın merkezleri Londra. (Bu arada bu kanalların Tahran büroları kapatılmıştır.) Diğer taraftan, “Şiiler Yahudi'den beterdir ve onları öldürmek sevaptır,” diye yayın yapan başka bazı